

vok je však komplikovaný tým, že v češtine sa slovom *záloha* mohla označovať aj „predbežne vyplatená suma“ preto, lebo v Česku sa veci dávali nie do zálohu, ale do zástavy, resp. do zastavárne. U nás sa takéto veci dávali do zálohu, resp. do záložne. Preto bolo výhodné na označenie predbežne vyplácanej sumy ustáliť termín *preddavok*.

Rovnakú motiváciu, zreteľne vyjadrenú predponou *pred-*, máme aj v nemčine — *Vorschuss*, v maďarčine — *előlag*, v ruštine — *avans* i v angličtine — *advancement*.

Tento stav sa rešpektuje aj v Krátkom slovníku slovenského jazyka, ale slovo *záloha* v zmysle *preddavok* sa označuje ako hovorové.

Spojenie *pôžička stand by* by sa nemalo v slovenčine nahrádzať spojením *zálohová pôžička*, tým menej *zálohovaná pôžička*, ale spojením *preddavková pôžička*, prípadne ako *preddavok na pôžičku*.

Ján Horecký

### *Je tipujúci tipérom?*

Na rozhlasovej stanici Rock FM sme si mohli z úst moderátora vypočuť túto vetu: *Tipéri mali opäť šťastie a stávková kancelária NIKÉ im musela vyplatiť vysoké výhry*. V citovanej vete sa vyskytol novotvar, ktorého podoba v nominatívne jednotného čísla je *tipér*. Ide o názov osoby utvorený zo slovesného slovo-tvorného základu *tipovať* pomocou prevzatej prípony *-ér*. Takto sú utvorené mená osôb *inštalatér, maskér, aranžér, diskutér* atď.

Tlak anglicizmov na slovenskú slovnú zásobu nepôsobí len pri priamom preberaní slov, ale pôsobí aj pri čiastočnom preberaní slovo-tvorného systému. V angličtine sa názvy osôb často tvoria pomocou prípony *-er*, napr. *teach-er, driv-er*. Táto prípona je v angličtine krátka. V slovenčine je prípona *-ér*, prípadne *-er*. Zdomácnené slová majú často príponu *-ér*. Názvy osôb, ale aj strojov, ktoré preberáme priamo z anglickej slovnej zásoby, mávajú pôvodne krátku príponu *-er*, napr. *dealer*, písané aj *díler* (angl. *dealer*), *spíker* (angl. *speaker*). Prípona *-er* v týchto slovách sa však v slovenčine nemôže zmeniť na podobu *-ér* ani po ich úplnom zdomácnení, lebo pred príponou je v koreni slova dlhá samohláska, a teda tu pôsobí pravidlo o rytmickom krátení.

Slovo *tipér*, ktoré sme citovali na začiatku, je utvorené podľa anglického modelu tvorenia názvov osôb. Vynára sa však otázka, či je v slovenčine slovo *tipér* potrebné, ak na pomenovanie osoby, ktorá tipuje, máme dávnejšie ustálené slovo *tipujúci*. Podľa našej mienky v neutrálnom vyjadrení vystačíme so slovom *tipujúci*. Novšie slovo *tipér* má príznak slangovosti.

Jaromír Krško

### Význam a fungovanie slovesa poskytnúť/poskytovať

K významu a funkcii slovesa *poskytnúť/poskytovať* sa najistejšie dostaneme analýzou spojení, v ktorých sa toto sloveso najčastejšie a pravidelne vyskytuje. Je to napokon tradičná lexikografická metóda. Máme k dispozícii napr. takéto spojenia: *poskytnúť prvú pomoc, poskytnúť podporu, pomoc, poskytnúť informácie* (všetky sa uvádzajú v Krátkom slovníku slovenského jazyka). Ďalej napr. *poskytnúť radu, odbornú radu, poskytnúť útechu, výhodu*, ale aj konkrétnejšie *poskytnúť útulok, poskytnúť prístrešie, poskytnúť oblečenie, stravu, poskytnúť peniaze, menšiu sumu*. Význam slovesa *poskytnúť* v týchto spojeniach možno vo všeobecnosti opísať ako „spôsobiť, aby niekto niečo mal, dostal“, resp. jednoduchšie (ako je to v uvedenom slovníku) „dať k dispozícii“, t. j. umožniť využitie toho, čo sa dáva. V pozadí takéhoto významu je vždy fakt, že to, čo sa poskytuje, má pôsobiť priaznivo, prospešne. Azda preto nie sú bežné spojenia ako *poskytnúť smútok, žiaľ, poskytnúť biedu, chudobu*. Z tohto hľadiska nie je možné v odbornom vyjadrovaní, najmä v právnom jazyku uznať za vhodné spojenie *poskytnúť lehotu, termín*. Lehota a termín sa určujú.

Zo spojení ako *poskytnúť pomoc, radu, informáciu* však vyplýva ešte ďalšia vec. Ide vlastne o opisné vyjadrenie činnosti: namiesto slovesa *pomôcť, poradiť, informovať* sa tu predmet činnosti uvádza v podobe podstatného mena. Takáto podoba je nevyhnutná, keď sa predmet charakterizuje nejakým prívlastkom: *odborná pomoc, prvá pomoc, priateľská rada, dôležitá informácia*. V takýchto prípadoch vlastne sloveso *poskytnúť/poskytovať* funguje ako istý pomocný prostriedok na vhodné zaradenie viacslovného spojenia (často je to termín) do vetnej súvislosti, teda tak ako napr. v spojení *vykonať hlbokú orbu*.

Ján Horecký